

Učiteljski TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Lzhaja 1. in 15. vsakega meseca na celi poli. Cena mu je za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema vredništvo; naročnino in oznanila pa prejema in razpošiljanje oskerbuje založništvo.

List II.

V Ljubljani, 1. junija 1876.

Tečaj XVI.

Učitelj Ljudomil v nadaljevalni šoli.

IX.

Važnost zraka.

Ljud. Že se pozna, da se vedno bolj bližamo poletju. Marsiktera cvetlica, ktere cvetke smo o prvi spomladi veseli pozdravljali, je že ovenela, in na mestu njenem cvetejo že druge, minulo je cvetje snežno-belo in živo-rudeče sadnih dreves, pa v vsi lepoti kaže se šmarnica, na mesto tihe, v travi skrite vijolice nam iz med žita na njivi naproti kima plavica; marsiktere živalice, ki so se veselile prvih žarkov pomladanskega solnca, so že tudi končale kratko svoje življenje, in druge se zibljejo po novo razcvetenih cveticah — ne vedé, da kmalo bojo oveneli cveti, in ž njim bo minulo tudi njih veselo življenje. — Pa tudi vreme, poprej tako spremenljivo, je zdaj stanovitnejši, po zimi in v prvi spomladi vlažno, je zdaj bolj suho.

Učen. Kako pa je to, da je zdaj zrak bolj suh, saj se zdaj voda še hitreje spreminja v paro, kakor po zimi, toraj bi še več sopara moralo biti v zraku?

Ljud. V zraku je vedno vodeni sopar, prezreten in nevidljiv, toda ne zmiraj v enaki meri; in res je po letu lahko več sopara v zraku, toda čim toplejši je zrak, čim višja je temperatura, tem več sopara more sprejeti. Če ima zrak manj sopara, kakor ga pri svoji temperaturi lahko sprejme, pravimo: zrak je suh; če pa ima ravno toliko sopara, kolikor ga pri svoji temperaturi more sprejeti, pravimo: zrak je z vodno paro nasiten, če se le bliža temu stanju, imenuje se vlažen. Ker je toraj zdaj

toplota že večja, temperatura zraka že višja, zrak veliko več sopara more sprejeti, zatoraj se nam dozdeva bolj suh. Tudi čez dan ni zrak vedno enak, ampak zjutraj pri solnčnem vzhodu je najbolj vlažen, popoldne okoli treh pa je najbolj suh. Zjutraj se nam dozdeva bolj vlažen, ker se po noči ohladi, temperatura zraka je nižja, toraj manj vodenega sopara more sprejeti, popoldne pa je zrak gorkejši, toraj še lahko novih soparov sprejema, in dozdeva se nam bolj suh.

Učen. Tedaj je to vse le v naših občutkih in zavisi od letnih in dnevnih časov.

Ljud. Tako je. Izrazi suh, vlažen, z vodno paro nasiten ali mokroten zrak ne pomeni nič stalnega, kajti jasno je, da more vroč poletni zrak, kateri se nam zdi prav suh, v enakem prostoru vendar v sebi imeti več vode, kakor vlažen ali celo moker zrak o merzlem letnem času. Zarad različnosti temperature je zrak mesca avgusta najbolj suh, mesca decembra najbolj vlažen.

Učen. Ko sem bil v Ljubljani, sem videl med okni pri neki hiši kapucina namalanega, in iz papirja izrezanega. Rekli so mi, da ta pové ali bo dež, ali bo lepo vreme; kadar se pripravlja k dežju svojo kapuco potegne čez glavo, kadar je lepo, se pa odkrije. Kako je to, ali je res?

Ljud. Res je, zakaj? vam bom precej povedal. Glejte, nekatera telesa imajo to lastnost, da vodeni sopar hlastno vserkajo in v svojih luknicah zgostijo in spremenivši obsežnost, postanejo daljši ali večji. To lastnost imajo lasje. Kaj se zgodi v mokrotnem vlažnem zraku, če ima kdo lepo v kodre zvite lase, ali ostanejo tudi onda skodrane?

Učen. Kodri se odvijajo, lasje se stegnejo.

Ljud. Res je, to vé dobro gospoda, ki si lase viha. Lasje vodeni sopar iz zraka vserkajo, ga zgostijo in naravno je, da se stegnejo. — Ali smejo strune na goslih biti napete tudi v mokrotnem zraku?

Učen. Morajo se odviti, če ne počijo.

Ljud. Tudi strune vodeni sopar iz zraka potegnejo, se zvijejo in skerčijo, zato počijo, če so močno napete, in sicer toliko bolj se skerčijo, kolikor bolj so se zmočile. Veste tudi iz skušnje, da je verv krajša, kedar je mokra. Pa tudi ribja kost, nekatere rastline se raztegnejo v vlažnem zraku. Saj imate sami doma na oknu obešenega ali v slamnato streho vtaknjene „merkurja“, ki se pri lepem vremenu zapre, pri vlažnem pa odpre. Ta rastlina je kompáva; njeni veliki cvetni koški imajo jezičaste, svetlo bele, šumeče ovojke luske, ki narejajo nekako zvezdo; ti listi vodeni sopar vserkajo in se stegnejo ali pa se skerčijo, če je zrak suh, in tako zaprejo ali pa se odprejo in lepo zvezdo naredijo. — Ker tedaj ta telesa kažejo vlažnost zraka, preden mi to kako drugače moremo zapaziti, jih rabimo za vlagomér. Tak vlagomér je ravno kapucin, o katerem ste poprej poprašali. Če je struna navezana na kapuco mu

jo pri vlažnem vremenu potegne čez glavo, ker struna vodeni sopar vserka, in se skerči; če pa je zrak suh, se stegne in kapucin se odkrije. — Tudi imajo vremenske hišice sem ter tje po oknih postavljene. Tu je na struni obešena palčica, na enem koncu te palčice stoji možak s škropilnico v roki, na drugim pa gospa z dežnikom. Pri vlažnem vremenu se struna navija, in iz hišice pride gospa z dežnikom; pri suhem zraku se odvije in iz hišice pride mož s škropilnico.

Učen. Jaz sem pa videl uro, ki je vreme kazala. Na sredi je bil kazalec, ob straneh pa je bilo zapisano kakšno vreme da bo, ali suho ali veter, dež, jasno, oblačno. Kako pa je ta ura narejena?

Ljud. To, kar si videl, ni ura, nima koles, peres i. dr., kakor druge ure, ampak v sredi okroga je vsajena resa kervomočnice ali pa čapljenke, ki se zavija ali odvija kakor je vreme, ali suho in lepo ali pa vlažno in deževno, kajti rese rastlinske so za vlažnost kaj občutljive.

Učen. Pri nas pa pravijo, da bo kmalo dežvalo, če se dim iz dimnika ne vzdiguje kviško, ampak se bolj pri tleh vali; zakaj pa to?

Ljud. Iz dimnika se z gorkim zrakom vzdigujejo tudi nezgoreli delci oglja, ki imajo lastnost, da tudi radi vodeni sopar serkajo in zgoščujejo. Če je toraj v zraku nad dimnikom veliko vodenega sopara, ga delci oglja vserkajo, zgotijo, in postanejo težji, ne morejo plavati visoko v zraku in padejo na tla. Tudi na železnici vidite to pri parni mašini. Kedar je vreme močno vlažno se iz dimnika dim ne vzdiguje visoko, ampak ostaja nizko pri tleh in se v dolgi, dolgi verstí vali za vlakom, ki hitro dirja naprej. — Razven teh omenjenih teles tudi še nekatera druga vodeni sopar vserkujejo, potašelj ali lugasta sol se v vlažnem zraku raztopi, — navadna kuhinjska sol tudi ravno zarad tega vsa mokra postane.

Učen. Prosim, gosp. učitelj! poprej ste rekli, da je zrak prezreten in nevidljiv, toda, če so po zimi vrata pri hlevu odperta, vali se iz hleva tako gost sopar, da se kar vidi; tudi po zimi v hiši, kedar je malo zakurjena vidimo sapo; ali ni to tudi sopar?

Ljud. Ravno o tem se bomo zdaj pomenkovali. Videli ste, da, kedar voda v posodi vre, je sopar, ki se iz nje vzdiguje precej nad vodo še popolnoma prezreten, čim bolj se kviško vzdiguje, tem bolj neprezreten in gost postaja. To pa zato, ker vodeni sopar, ko pride v dotiko z merzlejim zrakom, se tudi sam ohladi, in ko svoje toplote izgubi, se zgosti v prav majhne vodene mehurčke, ki so podobni milovim mehurčkom; ali če se soparu odtegne toplota, spremeniti se mora zopet v tekočino, kakor smo se učili poprej, da se voda spremeni v trdno telo, če se ji odtegne toplote. V hlevu je po zimi veliko vodenega sopara, ki se v hlevu, kjer je toplo, čisto nič ne vidi; kadar pa pride v dotiko z zunanjim zrakom, se ohladi in zgosti v silno majhne mehurčke in tako

postane vidljiv. Ravno taka je z vodenim soparom, ki ga izsopemo. Toda o tem bomo prihodnjč bolj obširno govorili.

Otec

Marko Pohlin.

IX.

Razun doslej opisanih knjig jezikoslovnih je zložil otec Marko mnogo bukev in bukvic prostemu ljudstvu na korist, nekaj duhovnega nekaj posvetnega zapopadka, in nektere so se tudi zelo razširile med narodom; na pr.: „Bukvize sa rajtenge. L. 1781. — Mathia Schoenberga Oppravk tega zhloveka, katirega je is Nemshkega na Kraynsku prestavel Novus, Lublanske teh delovneh Modrine Tovarsh. V Lublani na utrato Mihelna Prombergerja, gmajnmejstnega bukklarja. L. 1781. v 8ⁱ str. 316. — Kmetam sa potrebo inu pomozh, ali uka polne vesele in fhlostne pergodbe te vasy Mildhajm. Utisnenu na Duneju, per Chrif. Grofserju 1789 v 8ⁱ str. 442. — To je prevod „des Becker'schen Noth- und Hülfsbüchlein's für Bauersleute, od. lehrreiche Freuden- und Trauer-geschichte des Dorfes Mildheim.“ — Na drugi strani poje kmetom:

»Te buqve so s premislekam	Zna v dobri voli skus ostat',
Tok narjene samem kmetam,	In en premožne mož postat'.
De, kar njuh bere, in tok stry,	K veselu tud za otroke
Ohhrane zdravje, um zbistry:	Mersk' ene pilde vzam' v roke:

Če se z njeh kaj učé, s tabó,
Tok greval tebe kop nabo itd.« —

„Kratkozhasne Uganke inu zhudne Kunshte is Wele shole. Od Petra Kumrasa. Na Duneju 1788. 12ⁱ 48 str.“ — Tako je časih podpisoval si nalašč narobe ime (Pater Markus). — Bere se, da je po njegovem prizadevanji oponovila se bila družba „Academia Operosorum“ t. j. Lublanska teh delovneh Modrina, v kateri je bil Marka s primkom „Novus“ tovarš prav deloven, vendar se to skazati ne dá. — Tako se tudi bere, da je on dajal na svetlo „Pisanice od lepeh umetnost“, kar pa spet ni res. Čudno je to in znamenito, da v njegovi drugi „Kraynski Grammatiki“ l. 1783 se na zadnji strani med njegovimi deli (Werke von nämlichen Author) bere tudi: Skupspravlanje Kraynskeh Pisaniz lepeh umetnoft, Wyteska pesm itdr. per J. F. Egerju, 1780 inu 1781. in 8; — v „Bibliotheca Carnioliae“ pa on sam to delo pripisuje Teržičanu Feliksu Devu, bosemu Avgustinjanu, kjer str. 28 piše: P. Joannes Damascenus a nomine Mariae Carn. Neoforens., Ant. Felix Deu cognominatus, Augustinianus Discalceatus, Philosophiae et Theologiae Lector Labaci, inter Academicos operosos Labacenses dictus:

Utilis, Poësi vernaculae excolendae se dedicavit; morbis podagrae, chigragrae, calculi et tabis miseris afflictus, vires morborum versificando leviabat. † 7. Novembr. 1786. Labaci. Varia ejus Poëmata impressa sunt Labaci typis Egerianis in 8. maj. Ejus.

»Skupspravlanje Kraynskeh Pisaniz od lepeh umetnost a) Lubesn Joshefa Rimsk, Zesarja etc. 1779. b) Novu lejtü etc. 1780. c) Mile Pogovor med Savo in Donavo od smerte Mar. Teresije, svitle zesarize etc. 1781. d) Composuit et alia pro annis 1782 et 83, quae inedita remanserunt et Me-caenam alterum expectant. Ejus symbolum, seu Academicum Lemma fuit: Pungit et ungit Utilis.«

V resnici se v véliki knjigarni Ljubljanski hrani zvezek z nadpisom: Skupspravlanje itd. l. 1779 v 8ⁱ listov 8 brez stranic; l. 1780 listov 30; in z naslovom: Pisanice od lepeh umetnost na tu lejtü 1781 listov 28. — Poleg teh pri Egerju stiskanih (in nekterih nemških) je v tistem zvezku napisanih 17 listov z geslom: „Visitat, non vitiat“ itd., in iz povedbe Markove ter iz nekterih opombic rokopisnih je razvidno, da to so P. J. Damascena Deva Poëmata pro annis 1782 et 83 inedita. — V stiskanih je podpisov celih kaj malo, na pr. Dev. J. N. gr. Edling (cf. Bibl. Carniol. pg. 17); Jur Kletwod (?); Pavl Ritter (?); naznanjenih na pr. F. D. in P. D**. (cf. Damasc. Dev pg. 28); J*. M**. (Mihelitsch Joan. pg. 36); N. (Naglitsch Martin. pg. 37); W. V. ali samo V. (Bibl. Carn. pg. 59), kjer je zaznamjal Marko tole:

»Vodnik (P. Marcellian.) Carn. Schiskanus. Ordinis Minor. Observant. S. Francisci Reformator. talentum suum in Poësi Carniolica probavit sequentibus: a) Mila Pesm pejta P. Marku Avgushtinarju Diskalceatu sa odhodno, kader je v' lejtü 1775 is Lublane na Dunej shl. b) Kraynske Modrine (Academiae) shalovanje nad smertjo Marie Teresie premodre Zesarize etc. Lab. typ. Egerianis, in 8. maj. extat quoque cum priore et sequentibus. c) Sadovoln Kraynz. d) Klek in collectione elegantiorum litterarum Carniolicar.« —

Mihelič Janez Kropar (Carn. Kroppensis, Parochus in Radzhah) je v „Mili pesmi, katiro je k hvalli teh pregovorov pejl,“ hvaliti jel tudi p. Marka na pr.:

»Ta je meni peržgal leto luč, 'nu lušt mi naredil,
 Zvestu pošlušat', al tud' Krajnske modrice pojó?
 Ktir' si je vzel bil naprej to Krajnsko špraho ottrebit'
 'Nu je od nje nam na dan Krajnsko Grammatiko dal.
 Koker je zbrisan ta bil, k' je znešl pot z' Labirintho,
 Kjer je Klovčec rezvil, 'nu po niti vonšl:
 Koker je kunštnu stare dervesa take sturiti,
 De s teh suheh verhov frišna mladika rase:
 Ali plevevno nivo napravit', de rase pšenica,
 De se sama respne, inu se čista gosti:
 Toku znajden je Ta, k' je Krajnske jesik tok vednu
 Noveč pod regelce dijäl, 'nu ga rihteg učí.
 De b' le skorej vondal kaj več od tega jesika,
 De b' le oblubo končäl, ktiro nam tukej daje«. itd.

In koj za to se nahaja v Pisanicah vseh treh tečajev edina pesem, o kateri se more terditi, da je res Markova (Pater Marka Diskalceat), na čast Kroparju Miheliču, Jasonu Kranjskemu, in se prepisana v Gajici glasi:

Witestka Pesm

katiro je zložil P. M*. D*. unemu za odgovor, katire je njemu na čast hvallo teh pregovorov pejl.*

Kajzenglas? ktir' sé skuz votle doline rezlega
 Lesèm k nam doli, perjetn iz hribov gorenskeh,
 Kjer Hromak v oglju podnevi, ponoči polega,
 S tem' svoj'mi topí perst, jen tega bellega vovka
 Pod Kladuvam jedernu na majhene kosce pokuje.
 Ke napnó, tok že sam svoje besede namore
 Šlišat' nobedn; tak hrup mehi, voda, kolesa,
 Jen ogn, jen kladuvu, jen kleše, jen birgle, vretena
 Dellajo. Se tam ki teh Krajskeh Vitezov pesme
 Kujejo? Kjer ni neč koker vse vmazane Fante
 Vidiť rezbijat', 'nu žgati v sajasteh luknah?
 Kujejo ki ondi leti zlate žeble za Kojna
 Vseh Pevken? tekó ki njuh sreberni studenci
 Odtod? al ki sem h kotlu vročino gasiti
 Hodejo? al ki tam teh Modreh Sonce stanuje?
 Be skor navirijel, ak be se Jasona žarji
 Sem nabliskalli, jen zgovorne reke natekle
 Iz visok' Častite Glave, katira se viža
 Po stari Sirski, jen Palestinarski šegi,
 Njega jesik je z več koker stu pregovar'mi mazan:
 Pet pesm, jen tavžent on zna: pripovist pak tri tavžent,
 Od Cedra na Libanu, jen od usakega drevca,
 Od tic, od červov, od kač, od sledne živalle,
 Od rib, od zlahnteh zelš noter da iżopa rajmno,
 Katir' iz zida rase, kmal' eno povedat'
 Nam vé. Gdu je ta? nili on en brat Salomonov?
 Ja! več ked Salomon. On je en Kristusov Jogr,
 Ke le v perglihah govori ta modre Bellinež,
 Ked de b' po citrah svoje vezane pesme prepeval.
 Pojdi štet' zvezde, pojd' pesk na morskemu bregu
 Zbirat, al grabit tu suhu listje po borštu,
 Al fraško cenit, al sirkove zerna prerajtat
 Na skedn, iz žlivo vodo iz jizera plati.
 Vse boš ti poprej sturil, koker une besede
 Lepih pregovorov v to Farško besago pogatil.
 Tolk' ona derží, de le več v sebe požira,
 Ni nekol sita, ke dna nobenega nima,
 V nje najdeš, kar je lepše ked rože dušeče,
 Čistu čez zlatú, bel svitlu ked sonce rumenu.

Take pšenice nekjer ni, ne tok sladkega grozdja:
 Koker so pesme, katire Krajske duželle
 Pevke po gojzdeh, po pojlu prepevajo zmirej.
 Vse je noter v en rog zmašil Mojstr pregovorne,
 Ter je zapiskal v njega berž eno za drugo;
 Tu so začelle vse Krajske Modrice plesati,
 V rajah vertiti, de vse se je treslu pod njeme,
 Ter vpile toku: Ta je samega Travnega Pana
 Premagal! Kuj mu eno krono na glavo denite
 Z erdečeh gartrož, jen Lorbarjevega pirja:
 S te pišve glasam vse drevja, vso žvino za sabo
 Vlečeš naš Jason. Kaj otšeš drugega še več?
 Le vkaži, kar 'tšeš, al daj kar otšeš imeti,
 Kmal boš ti šlišal, kok' Krajska tica zna pejti.
 Ona bo pejla toku, koker se njo ti naučil:
 Ti se Krajske Jason Ti se me k temu podvizal.
 Buh Te je dal: Buh večne Te živi nam še kaj dalej.

Pripravljavna pot v zemljepisje in zgodovino.

3.

Tačas, ko je zemljo obdajala voda in zagrinjala tema, se ve, da tačas ni bilo na nji ljudi. Pa Bog je rekel, da naj žive na nji ljudje; tedaj je treba, da je bilo poprej svetlo in suho, poprej niso mogle na nji rasti zeli in živeti živali; kajti človeku je poglavitno treba trojih reči: prebivališča, živeža in obleke. Tedaj mu je pripravil Gospod hišo in tudi, iz česa se živi, in to prebivališče je preskerbel z vsem potrebnim, koristnim in lepim. To se je zgodilo v šestih dneh stvarjenja, kakor nam pripoveduje sv. pismo. „Naj bode svetloba“ je rekel gospodar svetovom. Postala je svetloba, in svet se je začel. Gospod je ločil svetlobo od teme, svetlobo je imenoval dan, a temo noč. Tedaj je postal iz večera in jutra prvi dan.

Drugi dan so se ločile na Gospodovo besedo vode nad in pod terdino. Postal je zrak s svojimi sopari, nekaj vode na zemlji se je kvišku vzdignilo in se je zbralo v oblake, da pada ob svojem času na zemljo, kakor: dež, sneg, toča, rosa.

Tretji dan se je zbrala še ostala voda po globinah na zemlji in bilo je široko morje. Kar je bilo poprej pokritega z vodami, se je vzdignilo, ločila se je zemlja od kopnega, in vsako je imelo svoje meje. Tako je bilo pripravljeno svoje stanovališče stvarjem v vodi, na suhem in v zraku, da vsaka more živeti po svoje, kakor je je Bog namenil in odkazal. In rastle je trava, rastle so zeli in rodovitna drevesa, in vsako se je množilo po svoje. In zemlja se je ozaljšala s cveticami in sadjem, in se je oblekla v svojo krasoto.

Četerti dan je vstvaril Vsemogočni na terdini neba trumo nebeških teles, njih lepota, število in kras je neizrekljiv. Zapovedal je solncu, da s svojo svetlobo dan vlada in mescu, da z miriada zvezd vred noč vlada. Odsihmal vsako jutro luč na zemlji življenje zbuja; ko bi svetloba ne svetila in toplote ne prinašala, bi odmerlo vse življenje na zemlji. Ko pa solnce vzhaja in zahaja, se verstita dan in noč, da je na zemlji čas delu in čas počitku.

Peti dan je Bog vstvaril žive stvari, najprej živali v vodi in v zraku. In po vodi so plavale gibčne ribice in druge morske živali, po zraku je mergolelo tic razne sorte in velikosti — in tako je prišlo življenje v zrak in vodo.

Šesti dan je Bog vstvaril živali, ki lazijo in štirinožne živali. Na polju in gozdu so se gibale živali vsake verste, vsaka je najdla svoj živež, svoje stanovanje, ki ji daje zavetje pred sovražniki. Ta dan je Bog stvaril tudi človeka.

Sedmi dan pa je Bog počival od svojega dela.

Nekateri na pol učeni, ali taki, ki se za učene mislijo, imajo stvarjenje sveta po sv. pismu za basen, ki se pripoveduje otrokom. Tem ob kratkem to-le: Mozes je najstariji znani zgodovinar, in da so petere bukve „Pentateuh“ res vse vere vredne, tega nam je priča izraelsko ljudstvo, ki se je ohranilo do današnjega dne, in ki hrani taisto sv. pismo, kakoršno hranijo kristijanje. Kdor veruje razodenje Božje, mora tudi verovati, da je to resnično, kar Mozes piše od stvarjenja. — Mozes je to zapisal, kar je bilo med Judmi ustno izročilo, in to ustno izročilo se je pri izraelskem ljudstvu prav lahko ohranilo. Recimo, da je Noa, tisti Janus, ki je gledal svet pred potopom in tudi po potopu še poznal Adama, in iz ust njegovih slišal Božje razodenje, tako so tudi potomci iz Semovega rodu še poznali Noeta, tako vidimo, da se je to razodenje lahko pri pobožnih očakih nepopačeno ohranilo. Jehova je bil Judom tisti Bog, ki je Adama vstvaril, Noeta rešil in Abrahama poklical, ki je speljal Izraelce iz egiptovske sužnosti, razgernil rudeče morje, da so šli čeznj s suho nogo in jim po Mozesu, svojim preroku, dal desetero zapoved. Sv. pismo se je preložilo še pod Kristusom v gerški jezik, in ni je knjige, ki bi bila toliko razširjena po vsem svetu, ki bi imela toliko živih dokazov za svojo veljavo, kakor ravno te bukve Mozesove od stvarjenja sveta. — Ako primerjamo povesti, kakor jih najdemo pri poganih od začetka vseh stvari, spoznamo v njih pokvarjeno razodenje božje; slika je sicer zelo zaguljena, a vendar njena izvirna lepota se ji vendar le pozna. (Dalje prih.)

Šolarska knjižnica.

VII.

35. **Najdenček, ali pravični se tudi živine usmili. Iz nemškega. V Ljubljani, 1860. V založbi in na prodaj pri Janezu Giontini-tu. Cena 14 kr., za premije 25 kr.**

Knjižica obsega na 75 straneh v 8° prav mično in naše mladini popolnoma primerno povest, ki je razdelena na osem poglavij. Če bi pri tej knjižici treba bilo kedaj družega natisa, želeli bi pri njej boljšega slovenskega jezika, posebno kar se pisave in oblikoslovja tiče, in pa tudi lepšega papirja. Dokler kaj boljšega nemamo, priporočamo jo radi za šolarske knjižnice.

36. **Vjetnik na galeji. Lepa in podučnja polna povest s pristavkom življenja sv. Vincenta Pavlana. Tretji natis. V Ljubljani. V založbi in na prodaj pri Janezu Giontini-tu. Cena 10 kr.**

Ta 34 strani debela knjižica v 8° nema nič tacega v sebi, da bi je ne smeli z dobro vestjo priporočati šolarskim knjižnicam. Da jo našo slovensko ljudstvo rado čita, vidi se iz tega, da je prišla užé v tretjem natisu na svetlo, kar je redka prikazen v našem domačem slovstvu. Pri novem natisu želeli bi tudi pri tej knjižici lepšega papirja, boljšega tiska in pravilnejšega jezika. Sicer pa smemo reči, da je borih 10 soldov vredna; zatorej le v knjižnico ž njo!

37. **Cesar Maks in Mehika. Za prosto ljudstvo spisal J. Aléšovec. Založil Janez Giontini v Ljubljani. Natisnil Jožef Pock v Gradcu 1868. Cena 20 kr.**

Užé večkrat se je povdarjala po različnih naših domačih časopisih velika potreba takih knjižic, ki bi popisovale zgodovinske stvari. Dokler takih knjižic ne bomo imeli, nij upanja, da bi se naša mladina in tudi naše prosto ljudstvo izobraževalo onako, kakor to vidimo pri drugih izobraženih narodih. Zgodovinskih knjižic nam je v našem domačem slovstvu silno potreba, zatorej bi prosili naše slovenske pisatelje, naj bi se, kolikor mogoče, tudi na to polje podali in nam spisali nekoliko naše slovenske mladine primernih knjižic. — Zgoraj omenjena knjižica opisuje žalostno osodo cesarja Maksa, brata našega presvitlega cesarja. Resnica je, da zgodovina za časom Ludovika XVI., kralja francozkega, ne pozna dogodbe, katera bi bila ves svet tako osupnila, kakor krvava smrt cesarja Maksa. Pač žalostno bi bilo, ako bi naša mladina ostala popolnoma nevedna o tej prežalostni katastrofi najnovejše dôbe. Zatorej dajte jej omenjeno knjižico v roke, da se poduči, kdo je bil cesar Maks, ki se po vsej pravici sme imenovati stvarnik avstrijske moči na morji. Kolikokrat se slišijo in po raznih časopisih čitajo besede: Miramare, Mehika, Mehikanci, Kveretara, — francozki general Bazain, dalje Juarec, Miramon, Meija i. t. d., o katerih naša mladina nič povedati ne vé. Ako čita zgo-

raj omenjeno knjižico jej bodo vsa ta imena kmalu popolnom znana in to je užé nekaj gledé najnovejše zgodovine. — Knjižica obsega na 50 straneh v 8° naslednjo razvrstitev: Vvod; Mehika in njeni prebivalci; Maks v Mehiki; izdajalec v Kveretari; zadnje ure cesarja Maksa; konec. Knjižica je ozaljšana z dvema podobama. Škoda je samo to, da se v njej malo preveč tiskarskih pogreškov nahaja. Upamo, da knjižica kmalu doživi drugi natis, pa da se tudi to popravi. Priporočamo jo tedaj gorko šolarskim in farnim knjižnicam.

38. **Medeni križ, kateremu je pridjano popisovanje Palestine ali svete dežele in hoje Jezusove po sveti deželi. Tretji natis. V Gorici, na prodaj pri Janezu Paternolli. 1861. Cena 15 kr.**

O tej knjižici, ki je razdeljena na dva dela, prvi obsega mično povest medeni križ, a drugi popisovanje Palestine, ne moremo drugzega omeniti nego to, da jo živo priporočamo našej slovenskej mladini. Da nihče ne kupi mačke v žaklji, porok je užé to, da je knjižica užé tretji natis doživela. Učitelji, podvizajte se, da jo spravite v šolsko knjižico, ako je še nemate!

39. **Kerški raki za kratek čas. Pervi košček. (Snadke ali anekdote.) V Ljubljani. V založbi in na prodaj pri Jan. Giontini-tu, bukvarji. 1872. Cena 8 kr.**

Te knjižice našej mladini ne moremo nikakor priporočati, a to zaradi tega ne, ker kratkočasnice niso dobro izbrane, mnogo je tacih, ki merijo le na oženjene ljudi. Tudi družih nespodobnosti je mnogo. — Pri tej priložnosti naj omenimo, da bi bilo vsega priporočila vredno, ako bi kdo nabiral primerne kratkočasnice iz otročjega in šolskega življenja in bi je časoma dal na svetlo. Takih otrokom v kratek čas nabranih anekdot imajo Nemci na izbirko in tudi pri nas bi se primerna knjižica kmalu lahko spravila na dan. A pómneti je treba, da anekdote morajo biti vselej kratke in v čistem, pravilnem jeziku pisane, drugače nemajo nobene vrednosti za učečo se mladino. Potrebovali bi tudi zbirke primernih uganev, pregovorov itd. Učitelji, ki ste zmožni slovenske pisave, tukaj imate obširno polje, vsak naj nekoliko dela prevzame in kmalu bode ledina preorana!

(Vse danes imenovane knjige se dobôdo pri Janezu Giontini-tu, bukvarji v Ljubljani.)

Dopisi in novice.

Iz Ljubljane. Občni zbor »Glasbene matice« je bil 18. aprila v čitalnični dvorani. Program: 1. Ogovor predsednikov. 2. Poročilo tajnikovo. 3. Poročilo blagajnikovo. 4. Volitev 20 odbornikov, najmanj 12 jih mora prebivati v Ljubljani. 5. Posamezni nasveti. —

Prihodkov je imela »Matica« 536 gl. a troškov 377 gl. 80 kr.

Iz poročila tajnikovega je videti, da odbor še zmirom goji misel, napraviti orglarsko šolo za organiste po deželi, a blagajnik obžaluje, da udje odpadajo, da posebno duhovniki in učitelji tožijo, da potrebujejo cerkvenih napevov. Pretečeno leto je izdala »Matica« pesem »Kranjska dežela« (Nedved), zbirko čveterospbev in več cerkvenih kompozicij od P. Angelika Hribarja. A prihodnje leto bode izdala »Nedvedove šolske pesni,« tudi se pripravljajo dobri in lehi čveterospevi za izdavanje. — Gosp. predsednik pravi, da se ne da vse na enkrat storiti, naj udje počakajo, da se razvije društveno delovanje, vsako društvo od začetka ne napreduje tako hitro . . . V pregledovalca računov se volita g. g.: Jeločnik in Skale. Pervosednik je gosp. Franjo Ravnikar, podpredsednik posp. A. Praprotnik, blagajnik gosp. Franjo Drenik; a odborniki g. g.: Anton Stöckl, Alojzij Steinmetz, P. Angelik Hribar, Anton Förster, Dragotin Zagar, Josip Šulc, Vojteh Valenta, Feliks Stegnar, Anton Jentel v Ljubljani; vnanji g. g.: Anton Hribar v Gorici, J. Miklosič v Mariboru, dr. Benjamin Ipavec v Gradcu, Franjo Gerbic v Zagrebu, Josip Noli v Zagrebu, Matija Šusteršič v Kerškem, Matija Žvanut v Terstu, Ivan Mreina v Proseku.

— *Iz deželnih zborov.* (Dalje.) Kranjski deželni zbor je bil otvorjen 7. marca a zaključen 11. aprila. V 11. seji dne 8. aprila je prišel na dnevni red predštev za ljudsko šolstvo na Kranjskem. Potrebuje se namreč 174.529 gl. 41 kr., zaklada (založbe) pa je 13.477 gl. 62 $\frac{1}{2}$ kr., tedaj primanka 161.051 gl. 78 $\frac{1}{2}$ kr. Ako se na podlagi davkov 910.000 napravi 18 % šolski naklad, ostaja še 2.748 gl. 21 $\frac{1}{2}$ kr. — Poročevalec je poslanec Dežman, ki stavlja dotične nasvete, da se namreč v poravnanje primankljeja 161.051 gl. 78 $\frac{1}{2}$ kr. dovoli za l. 1877 18 % deželnih prikladov za normalno-šolski zavod na neposredne priklade za deželni in zemljiščno odvezni zaklad podveržene davke, izvemši one ljubljanskega mestnega okrožja, in se deželnemu odboru naroča, da skerbi za to, da bode ta sklep po cesarju poterjen in se začne pobirati priklada.

Gosp. Dežman stavlja tudi več nasvetov, ki merijo na to, da bi se normalno-šolski zaklad preveč ne obkladal, splošni znesek (Pauschal-Betrag) 12.600 gl. nasvetuje dovoliti le pod tem pogojem, da ima pri določevanju ali povišanju učiteljskih plač govoriti tudi deželni odbor, ki ima gledati tudi na korist obdačencev i. dr.

V splošni debati govori najprej posl. dr. Schrey, ki se zavaruje proti temu, da bi Ljubljana, ki vzdržuje sama svoje šole, vplačevala tudi k normalnemu šolskemu zakladu, vendar predloga ne stavi. — Potem govori dr. Bleiweis, ki biča sedanjost, ter pravi, da so po drugih deželah ravno taki stroški, da jih dežele komaj zmorejo — (enaki vzroki — enaki učinki. Vr.). Dalje pravi: »Ko bi manj potratili za navadne ljudske šole, ki so organizirane čisto po tujem kopitu, bi mogli za kake druge šole več storiti — to so tiste šole, katere tudi poročilo omenja, ki so namenjene kmetijskemu nauku na ljudskih šolah. Za te bi se meralo več storiti, tukaj bi bil denar na dobre obresti naložen. Gorko tedaj priporočam, naj slavna zbornica priterdi predlogu, da se 1500 gl. za prihodnje leto oberne v ta namen.« Konečno pa predlaga, naj finančni odsek na drobno izšteje, ter poroča v eni prihodnjih sej: koliko bodo znašale skupne deželne priklade doštevši potrebščino za napravo kmetijske šole na Dolenjskem.

Gosp. Bleiweis-u odgovarja najprej gosp. dr. pl. Schrey, ki pravi, da je šolski naklad letos za to tako velik, ker se morajo pervikrat učiteljske plače po tem potu izplačati, a odpravljen je šolski denar, učiteljska bera in drugi šolski nakladi. G. Sch. je za to, da bi država šolstvo prevzela. (Ne mara zanj, zarad

stroškov ne. Vr.) Sicer se mora sedaj nadomestiti, kar se je v prejšnjih časih zamudilo, zato toliko troška. Potem govori še poročevalec g. Dežman, ki pravi, da se v ljudski šoli uče samo praktičnih reči. Sicer se tu in tam ukrene kaj napačnega, pa s časoma se hoče vse na bolje obrniti, tudi duhovščina se bode spoprijaznila z novim šolskim redom (e, zakaj bi se ne, samo treba odpraviti tiste paragrafe iz novih šolskih postav, ki cerkvi kratijo pravico do določevanja o veronauku in potem bo vse šlo; za drugo se cerkev ne bo pulila, samo da bode verski vpliv do odgoje mladine postavno zavarovan). Posebno pa se mora skerbeti za poduk v kmetijstvu bolje, kakor dosihmal in za ta poduk se mora več potrositi. Sicer pa podpira dr. Bleiweis-ov predlog, ki tudi obvelja pri glasovanju. — G. Dežman predlaga, naj Primorsko daje k šoli v Vremu 100 gl., tudi Kranjsko ravno toliko plačuje za nekatere v Podgraje (na Primorskem) všolane soseske bistriškega okraja. Predlog obvelja isto tako tudi vse druge točke potrebsčine, točka I., tedaj skupaj.

I. Djavnostne plače učiteljev:

1. plačo učiteljev v skupnem znesku z	140.274 gl. 92 kr.
2. službene doklade v » » z	2.610 » — »
3. opravilne doklade v » » z	3.174 » 99 »
4. denarji za stanovališče v » » z	1.157 » 50 »
5. počezek za nove učiteljske službe za zboljšanje učiteljskih plač in za opravi- lne doklade na šolah, ki bi se raz- širile po prilogi 48, stran 2 in 3 v skupnem znesku z	12.600 » — »

Začne se potem debata o 3. odborovem nasvetu, ki stavlja pogoje, kako se ima porabiti ovi splošni znesek 12.600 gl. — (Dalje prih.)

— *Iz seje c. k. deželnega šolskega sveta v Ljubljani 30. marcija.* Predsedoval je c. k. deželni predsednik in navzočnih je bilo 6 članov. — Opravilni spisi razrešeni od zadnje seje so se vzeli na znanje. — Razpisane so bile učit. službe v Kranji, na gimnaziji v Rudolfovem in v Kočevji. — Farni oskerbnik Šimen Robič je poslal zbirko žuželk, to je dobila ljub. realka in darovalcu se je dež. šol. svet zahvalil. — Razrešene so bile prošnje za oproščenje šolnine, katere ste poslali gimnaziji v Kranji in v Rudolfovem. — Vzelo se je na znanje, da se na gimnaziji v Rudolfovem zopet podučuje v telovadbi, za trošek se je odkazal primerna svota. — Prošnja ljubljanskega učiteljišča zaradi oproščenja šolnine nekomu se je razrešila. — Spraznjeno mesto Leopold Philippove vstanove za l. 1876 in 1877 se je podelilo pomožni učiteljici. — Dvanajst okrajnih bukvarnic in nekaj vslužnih učiteljev je dobilo dr. Egger-jevo knjigo »der Naturaliensammler,« in ta knjiga se priporoča za pomočno knjigo. — Imenovanje učitelja Antona Požarja za stalnega učit. v Knežaku in učiteljev Janeza Thume in Janeza Pleško-ta za Vipavo se je sprejelo, napravili so se jim dekreti. — Prošnje za pripomoč in nagrado so se razrešile.

— *Iz seje c. k. deželnega šolskega sveta v Ljubljani dne 27. aprila.* Predsedoval je c. k. deželni predsednik in navzočnih je bilo 8 članov. — Pervodja je prebral od zadnje seje razrešene vloge. — Na deški in deklški šoli v Kamniku je nemščina zapovedani (obligatni) nauk tako, kakor veleva učni črtež, a prošnja, da naj bode nemščina tudi učni jezik, se ni uslišala. — Nunski samostan v Loki je prosil, da bi smele redovne kandidatnje za učiteljice sprasane biti, a da bi se jim spregledal zrelostni izpit in dveletno praktično podu-

čevanje na javni šoli; ta prošnja se je poslala ministerstvu v razsojo. — Srenjski predstojnik je zahteval vnovič obravnavo pritožbe zoper nadučitelja, se je zavrglo. — S knjigarjem Ed. Hölzel-nom na Dunaji so se vnovič porazumevali zaradi stenskega zemljevida Kranjskega. — Prošnja glavnega učitelja od drugod za službo na učiteljsku v Ljubljani, zatem pa prošnja družega, da bi se mu vštela tudi službena leta na ljudski in meščanski šoli, se je predložila ministerstvu. — Poučno knjigo za nauk o domovini bode pisal glavni učitelj na ljub. učiteljsku. — Privolilo se je, da sme za sedaj poldnevni nauk biti na dvoraz. ljud. šoli v Šentvidu. — Krajnemu šol. svetu se ni privolilo, da bi otroci iz treh vasi le po dvakrat na teden hodili v šolo. — Namesto c. k. nadzornika, ki je bil popred strokovnjak v okraj. šl. svetu, se je volil drug učitelj, temu se ni oporeklo. — Soseski v Zgornji Šiški in v Šentvidu ste se pritožili zoper razsodbo c. k. okraj. šl. sveta za Ljubljansko okolico zaradi podpornine učiteljski vdovi in dvema otrokoma, pritožba se je zavrgla. — Andreja Legata je pomnoženi krajni šol. svet in deželni odbor imenoval stalnega učitelja v Zagorji (Notranj.) in Franceta Fabijančiča v Bučki; bila sta umeščena. — Poročilo dež. nadzornika za hum. predmete o nadzorovanji gimnazije v Kočevju se je predložilo ministerstvu. — Konečno so se razrešile prošnje i. t. d.

— Šolske bukve ostanejo tudi v prihodnjem šolskem letu lè-te, kakor pretečeno leto (minist. ukaz). — Kaj bodo počeli sedaj učitelji, katerim ni jedna knjiga po volji in prav pisana. (Veliko kokodakanja, pa malo jajec, to je znamenje našega časa.)

Pobirki, tu in tam.

Zakaj letos ni bila velikanoč prvo nedeljo po pomladnji polni luni (t. j. 9. aprila), ampak še le nedeljo potem 16. aprila. (Konec.)* Pomladnja polna luna ali velikonočna meja se pa že od starodavnih časih ne prešteviluje po astronomskih tablah, katerih vsakdo ne razumeva, marveč po obvodu (ciklus) tako, da tudi nestrokovni to lahko razume. Srednja pot lune (sinodična) od ščepa do ščepa je 29 dni 12 ur 44 minut 29 sekund. Atenec Meton je že 423 let p. K. najdel, da 235 ščepov je s prav majhnim razločkom 19 solčnih let. Po tej Meton-ovi dobi, ki sta jo pozneje popravila nekoliko Kalip in Hiparh, so Gerki za dolgo časa zadost natančno preštevilili nastop polne lune, da so po nji vravnali leto, in praznike po luni. Po tej dobi, 19 solčnih let — imenovane »lunski krog«, so tudi Judje od 4. stoletja, ko so živeli v pregnanstvu, določevali leto (lunino), pa tudi velikonočni praznik.

Kristijanje so v prvih časih ali sami opazovali ali pa so preštevilili polno luno po obvodu, pozneje so patriarhi v Aleksandriji, ker je bila slavna matematiško-astronomiška šola, določevali čas velike noči, poglavito po Metonovem krogu. Ob času Karola Veličega je zmagal aleksandriški velikanočni kanon in kristijanje so se vendar zedinili v tej stvari.

Ko je pa papež Gregor XIII. dal l. 1582 koledar popraviti, kar so izvršili Kalabrezec, Alojzij Lilič, nemški jezuit Clavij in Lah Ignacij Danti so sestavili z ozirom na najnovejše preiskave Kopernikove, kar se tiče dolgosti leta in sinodne lune pravilo prav ednostavno, pa zelo bistro, da se po obvodu preštevilijo dan v mesecu za pomladno luno na tisoč let ne gledè na uro in minuto, da nastopi polna luna.

»Zlata številka«, ki gre od 1 — 19, in ki zavisi od Metonovega ciklusa, potem pa »lunina epakta«, ki od njega zavisi, ki pove starost lune 1. januarija

*) Glej l. 9. st. 144.

v letu, in poslednjič nedeljska čerka, ki se v 28 letih v ravno tisti versti zopet vrača, podaja prav lahko sredstvo, da se velikanoč izštevili. Številjenje po tem pravilu je pa, ako s tem primerjamo najnovjše preiskave, po izreku slavnega astronoma Delambre-a, toliko natančno, da je še le v 20.000 letih za 1 dan pomote.

Za leto 1876 se po tem ciklusu izštevili pomladnja polna luna v nedeljo 9. aprila, tedaj mora biti velikanoč 8 dni pozneje, to je bilo 16. aprila. Judje pa, ki o polni luni praznujejo veliko noč, so jo letos praznovali 9. aprila.

— *Morska ožina (Canal la Manche) med Francoskim in Angleškim.*
Kdor se količkaj zave v zemljeznanstvu in bere časnike, ve dobro, da mislijo med Francoskim in Angleškim pod morskim prelivom narediti predor — 200 čevljev globoko pod morskimi tlam. Predor ali tunel bi bil privzemši še vkope (Einschnitte) na obeh straneh dolg 50 kilometrov. Troški so preračunjeni na 100 milj. gld. — Manj znano pa vtegne biti, da je atlantiško morje tukaj prederlo v nemško morje še le v zgodovinskih časih, in da je bila poprej zemška ožina od mesta Kalè na Francoskem do mesta Dover na Angleškem. To se je zgodilo l. 1031 pred Kr. in sicer na enkrat vsled silnega morskoga navala (Sturmfluth), vode so se potem valile po razdoru in zemljo na okoli čedalje bolj spodmakale in odnašale. —

V Obermüller-jevi knjigi »Hessenvölker« so dotične verste v 3. zvezku str. 351, 322 po besedi natisnjene. Tukaj jih podajamo s političnimi spremembami vred, ki so nastale vsled tega preterganja med tedajnimi narodi, ki so stanovali tastran in onstran ožine. Kelti so imenovali to ožino »Casan tir eider« (pot k deželi nad vodo). Iz teh narodov je sestajalo veliko Hatsko - belgijsko kraljestvo, od kralja Artus-a in njegovih vitezov ve še sedaj ljudska pripovedka. Glavno mesto temu kraljestvu je bilo Suessones, sedanji Soissons (Soason), enako ime kakor Švic. Od tod je kraljeval pozneje Divitiak vsemu severnemu Francoskemu kakor Julij Cezar pripoveduje, kjer so stanovali keltski Hatti ali Belgi. Casan je bil veliko časa pred njim pretergan.

V 20. poglavju letopisov Gael-ag-a, ki govori od te dogodbe, se bere: Takrat je prihrula velika množica mož iz Aiomag-a (Libanon, Arameja na Sirkem) v Eisefine (otok Feničanov, od koder so Latinci izpeljali svojo Hispanio), ladije so šle mimo Breo-ceann-a (ognjenega predgorja, polatinčeno Brigantium, sedaj Firol, Ferrol, stražnice, kjer je v feniških časih namesto svetilnega stolpa gorel Balov ogenj), in deržale so se svojega pota, niti se niso odmaknile ne na levo, ne na desno. In seli so prišli iz Zgodana (Sidon, ribje mesto) v Galeog (Galicijo in Buaisce deželo Baskov) in Gaal-Sciot-je (gališki ali galski lokostrelci ali Skitje in Gaalci (prišelci) od Buaisce so se pogodili z njimi (s hatskimi Feničarji namreč). In veliko Gaal-cev je stopilo v ladije od Feine (feniške) in so šli proti severu v ptujo deželo in so tam stanovali (t. j. na Irskem in v Angliji.)

In feniški kupčevalci so prinašali zaklade dražih reči, dosihmal skritih v duplinah zemeljskih (srebro in kositar iz rudnikov v Spaniji in Cornwallsu).

In ko je Ardfear (kralj Galeag-ov) že vladal štirnajst okrogov let) 1031 pr. Kr. »tedaj so zalile vode silnega morja naj skrajnejše bregove Breo-tan-a (Britanije) in zemljo pretergavši so si naredile pot, popuščaje veliko razvalin ločenih od zemlje v sredi vode, in veliko je bilo število teh, katere je pogoltnil prepad — ah!«

Tedaj 1000 let p. K. je bilo veliko-hetsko ali hatsko kraljestvo Bel-

gijcev po velikem navalu atlanskega morja raztergano v dva dela, tako da je bilo odsihmal občevanje le mogoče po morji, tedaj le po belgijskih čolnarjih; vodja Hatov ali Katov Breac je pa že prišel v Traighti ali belgijsko Nizozemlje že l. 1500 pr. K., tedaj je bilo veliko-hatsko kraljestvo v zvezi z Anglijo 500 let; 1718 pr. K. je pa prišel Hat ali Nemedian Neamaid od Nilovega ustja, deželi Enemetianov, na Irsko.

Dokler je bila po suhem pot iz Galije v Anglijo niso mogle hatsko-feničanske ladije priti na ravnost v severno morje, narejati so mogle velik ovinek okoli Irske in Škocije. Tedaj so bili ti otoki naseljeni in so imeli feničarske postaje za ladije poprej, kakor belgijsko in rensko Nizozemje, ki je bilo za potjo po suhem ali za Casan-om. Kje, kakor tudi v današnje Hasijo so šle trume Hato-Fenicarjev še le v drugem navalu in sicer od vzhodnih bregov Anglije, kakor je tisto dokazano v imenovani knjigi »Hessenvölker« prav na drobno in zgodovinsko.

Dokler je bil še Casan, je bil del sedanje ožine, ki je nji na zapad, mirni zaliv, kjer so se ostrige nabirale. Imenoval se je pri starih ostriški zaliv (Sinus oestrymnicus). Gerška periegeta n. pr. Dionizij, v. 283 in 284, in Avien, v. 416 govorita tudi v temnih izrazih od tega velikega navala, po katerem so se vode velikega morja razlile čez belgiške pokrajine.

— *Ljudje na zemlji.* Statističen oddelek (biró) v Washingtonu ima zanimivo tabelo o številu ljudi na zemlji. Vseh ljudi na zemlji je 1,391.032,000. V Aziji jih je 798 miljn., Evropa jih ima 300 $\frac{1}{2}$ miljn., Afrika 203 miljn., Amerika 84 $\frac{1}{2}$ miljn., Avstralija in Polinezija 4 $\frac{1}{2}$ miljn. Deržave v Evropi so našete tako-le: Rusko ima 71 miljn., nemško cesarstvo 41 miljn., Francosko 36 miljn., Avstro-Ogerska 36 miljn., Velika Britanija in Irsko 32 miljn., Italija blizu 27 miljn., Špansko 16 $\frac{1}{2}$ miljn. in Turčija 16 miljn. Druge dežele jih nimajo čez 5 miljn. V Aziji je Kitajska najbolj obljudena deržava na svetu, ki šteje 425 miljn., Hindostan jih ima 240 miljn., Japonsko 33 miljn., otoki pri vzhodni Indiji 30 $\frac{1}{2}$ miljn., Birma, Siam in daljna Zapadna Indija blizo 26 miljn., Azijska Turčija 13 $\frac{1}{2}$ miljn. in Azijska Rusija blizo 11 milijonov. V Avstraliji je 1,674,500 in na polineških otokih privzemši Novo Gujinejo in Novo Zelandijo 2,754,500 duš. V Afriki so poglavitni deli Zahodni Sudan in Srednje-Afrikanski okraj z 89 miljn.; Osrednji Sudan z 39 miljn., Južna Afrika z 20 $\frac{1}{4}$ miljn., dežela Gala in kraj vzhodno od Bele reke z 15 miljn., Samavli z 15 miljn., Egiptet z 8 $\frac{1}{2}$ miljn., in Maroko z 6 miljn. V Ameriki je 2 tretjini prebivalcev na sever od Panamanske ožine; združene Amerikanske deržave imajo blizo 39 milijonov, Mehiko nad 9 miljn. in britiške provincije 4 miljn. prebivalcev. Vsega ljudstva v severni Ameriki je blizo 52 milijonov in v južni Ameriki 25 $\frac{1}{2}$ miljn. od teh ima Brazilija 10 miljn. Zahodno-indijski otoki imajo 4 miljn. in Osrednje amerikanske deržave ne čisto 3 miljn. prebivalcev. — Najbolj obljudeno mesto na svetu je London, ker ima 3,245.260 prebivalcev, Filadelfija s 574,022 (leta 1870) je 18. mesto kar se tiče ljudnatosti. Teh 18 mest po redu ima: London 3,245.260, Sutčan (Kitajsko) 2.000.000, Paris 1,831.792, Peking, 1,300.000, Čančav-fu 1,000.000, Hangčav-fu 1,000.000, Sinngton 1,000.000, Singnan-fu 1,000.000, Kanton 1,000.000, Novi Jork 942,292, Tientsin 900.000, Dunaj 834,284, Berlin 826.341, Hangkan 800.000, Čingtu-fu 800.000, Kalkuta 794,645, Tokir, (Jeddo) 674.447 in Filadelfija 474.022. Mesta manjša od Filadelfije so po versti naslednja: Petrograd 667.963, Bombaj 644.405, Moskva 611.970, Carijgrad 600.000, Glasgow 547.000, Liverpool 403.405 in Rio de Janeiro 420.000.

— „*Edinost*“ piše: V Trstu smo Slovenci med Scilo in Karibdo, med nemškutarijo in lahonstvom. Država ima svoji srednji šoli, gimnazijo in realko, z nemškim učnim jezikom, v katerih sta deželna jezika, namreč slovenski in italijanski, le izredna predmeta; mesto ali dežela pa ima svoje srednje šole z italijanskim učnim jezikom in z nemščino, učnim predmetom, v katerih pa o slovenščini nij ni duha ni sluha. Od obeh strani smo toraj Slovenci stiskani in zato se ne moremo navduševati ne za državne, še manj pa za mestne učilnice.

Po navadnem pravu morale bi v Trstu biti paralelne srednje šole z italijanskim in slovenskim učnim jezikom in nemščina naj bi se v njih predavala kot obligaten učni predmet. Trst je središče primorske dežele, v katerej sta le slovenščina in italijanščina prava deželna jezika; nemški jezik govoré le v mestih naseljeni Nemci, na katere pa ne bi se imelo toliko ozira jemati, ker sicer bi prav toliko z isto pravico smeli zahtevati tudi tu naseljeni Angleži, Francozi, Grki itd. Za Istro, kjer prevladuje hrvaško narečje, naj bi se gimnazija v Pazinu prestrojila v hrvaško učilišče.

— Ministerstvo kmetijstva je dovolilo kranjski kmetijski družbi med drugim tudi podpore za verte ljudskih šol. Prošnjo mora narediti krajni šolski svet in dokazati potrebo tega, česar prosi, a poterditi jo more predstojnik tiste kmetijske podružnice, v kateri prošnjik stanuje, sicer se prošnja ne sprejema. Prošnje se pošiljajo glavnemu odboru c. k. kmetijske družbe kranjske v Ljubljani.

— *Šolsko obiskovanje v Ljubljani l. 1876.* — Za šolo godnih dečkov je 1372. — V I. mestno šolo jih hodi 305; a v II. 507, in v šolo na Mahu 35; na vadnico 141, v evangeljsko šolo 54, v Walherjev zavod 37, v Zollerndorfov 12, v detišnico 10, v šolo pri predilnici 6, 2 v Rehnov, 2 v Eklnov zavod, 8 se jih doma podučuje; v realko jih hodi 114, v gimnazijo 79, v obertnijsko pripravljavnico 18, 13 v kupčijsko in obertnijsko šolo, 15 v vnanje šole. Zarad bolezní se jih ne podučuje 6, nepodučljivih je 6; najti niso mogli dečkov za šolo 2. — Dekličev za šolo godnih je 1232. V mestno deklisko ljudsko šolo jih hodi 168, na Mah 31, na žensko vadnico 102, v nunsko šolo 682, v evangeljsko šolo 35, v Zollerndorfov zavod 36, v Huthov 36, v Rehnov 25, v predilnično šolo 18, v detišnico 10, v Ekelnov zavod 3, v vnanje šole 16, doma se jih podučuje 35. Zarad bolezní se jih ne podučuje 6, nepodučljivih je 6, najti niso mogli 4. —

— V šolski odsek ljubljanskega srenjskega odbora so bili v seji 24. p. m. voljeni p. i. g. g.: Dežman, Kaltenegger (pervomest. namestovalec), Keesbacher, Mahr, Pirker, dr. Schaffer, dr. Supan (pervomestnik), pl. Čuber.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. Na Irazredni šoli v Sorici in Zalilogu učit. služba z l. p. 400 gl. in stanovanjem; v Poljanah nad Škofjokoloku učit. služba 450 gl. in stanovanje, na 4razredni lj. šoli v Terziču učit. služba 400 gl. Prošnje pri dotičnem kraj. šl. svetu do 10. junija t. l.

Premembe pri učiteljstvu.

Na c. k. učiteljišču namestuje g. profesorja Linhartta, ki je šel na kmetijsko šolo g. Jožef Zupančič, kand. gimn. učilnic. G. Andrej Legat, poprej začasno sedaj stalno v Zagorji (Notranj.), a g. France Fabijančič v Bučki.